

8. 8. 2017

Vezměte, prosíme, na vědomí, že text článku odpovídá platné právní úpravě ke dni publikace.

Výpočet dědického podílu dotčeného započtením daru poskytnutého zůstavitelem

Hlavním smyslem institutu započtení v dědickém právu tradičně označovaném termínem kolace je zohlednit při stanovení výše dědických podílů, resp. povinných dílů, vše, co dědic za života zůstavitele od něho obdržel (např. v podobě daru či úlev v nákladech spojených se započtením podnikání), aby nedocházelo k nespravedlivému a nedůvodnému zvýhodňování tohoto dědice na úkor ostatních, kterým se ze strany zůstavitele za jeho života nedostalo ničeho.[1]

Důvodová zpráva ve vztahu k tomuto institutu hovoří o zvláštních případech kompenzace, a při úpravě započtení na povinný díl, který se někdy označuje termínem „vpočtení“, o kompenzaci pohledávky, neboť povinný díl náležející nepominutelnému dědici, kterým se rozumí dítě zůstavitele, popř. jeho potomci, nezakládá právo na podíl z pozůstalosti, nýbrž jen na peněžní částku rovnající se hodnotě jeho povinného dílu.[2] S tímto ostatně koresponduje znění ustanovení § 1658 zákona č. [89/2012](#) Sb., občanský zákoník, v platném znění (dále jen „OZ“), které výslovně normuje, že započtení na povinný díl nebo na dědický podíl nezakládá povinnost něco vydat, ledaže se jedná o případ uvedený v § 2072 OZ. Česká úprava dědického práva tedy není založena na tom, že by nepominutelní dědici byli oprávněni s úspěchem požadovat z důvodu ochrany svých práv - zamezení krácení svých případných povinných dílů právními jednáními učiněnými zůstavitelem za života - navrácení darů (případně jejich hodnot) do majetkové podstaty pozůstalosti.[3]

Určení hodnoty předmětu započtení

Důležitou otázkou vztahující se k institutu kolace je rovněž hodnota, která se případně na dědický podíl, resp. povinný díl, jsou-li pro to splněny předpoklady, započítává. Na první pohled jednoznačnou odpověď nám v tomto směru podává ustanovení § 1659 OZ, z něhož je patrné, že občanský zákoník vychází ze zásady, na základě které se při započtení pracuje s hodnotou toho, co bylo poskytnuto, dle doby odevzdání. Dané pravidlo však neplatí bezvýjimečně, neboť dle věty druhé zmíněného ustanovení může soud v mimořádných případech rozhodnout jinak. Toto oprávnění tak představuje pozitivně-právní projekci závěrů přijímaných ustálenou soudní praxí v režimu předcházející právní úpravy[4] a rovněž sleduje smysl institutu kolace, kterým je dosažení majetkové ekvity mezi spoludědici.[5] V této souvislosti si dovoluujeme poukázat na rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ze dne 13.3.2015, sp.zn. 21 Cdo 1939/2013, vycházející z předcházející právní úpravy:

„Při zápočtu daru na dědický podíl obdarovaného dědice mohou nastat případy, kdy je třeba přihlídnout ke změnám hodnoty daru v období mezi bezúplatným nabytím a úmrtím zůstavitele, případně obdobím, kdy došlo k převodu věci z obdarovaného na třetí osobu ještě za života zůstavitele. Půjde však o případy výjimečné, kdy je třeba v zájmu dosažení spravedlivého majetkového vypořádání mezi spoludědici zohlednit zvláštní okolnosti každého konkrétního

případu odůvodňující, aby soud při zápočtu na dědický podíl postupoval jinak, tedy, aby učinil výjimku z obecného pravidla, že bezúplatně nabytá plnění se započítávají v ceně ke dni poskytnutí předmětu daru obdarovanému. Změnu hodnoty daru je možno zohlednit pouze tehdy, nemá-li svůj původ ve změně stavu předmětu daru, jež spočívá v zásluhách obdarovaného (např. v následných investicích či opravách předmětu daru uskutečněných obdarovaným po nabytí daru), a jen tehdy, spočívá-li změna hodnoty daru výhradně v mimořádných okolnostech (souvisejících např. se změnou cenových předpisů či situací na trhu), jež způsobí značně rozdílné ceny předmětu daru v době, kdy byl dědici poskytnut a v době smrti zůstavitele, aniž by na tom měl obdarovaný jakoukoliv zásluhu. Přihlédnout je přitom výjimečně možné nejen k mimořádnému zvýšení obvyklé ceny darované věci, ale také k výjimečnému snížení hodnoty daru (k němuž došlo např. v důsledku neočekávaných přírodních či společenských událostí), kdy by nebylo spravedlivé, aby obdarovanému dědici byly započítávány také dary, které mu ve skutečnosti nepřinesly (bez jeho zavinění) žádný prospěch, případně mu dokonce způsobily škodu. **Lze tedy uvažovat jak o variantě, že se započte hodnota daru v hodnotě vyšší, než jaká byla v době odevzdání daru, tak o započtení hodnoty nižší.** V obou případech je třeba mimořádnost situace posuzovat individuálně, podle okolností každého konkrétního případu.“

V některých případech pak může určení hodnoty předmětu započtení činit obtíže, neboť tento není dost dobře možné jednoznačným způsobem kvantifikovat, jako je tomu naopak například v případě zápočtu peněžitého daru (např. je-li dána úleva v nákladech se započtením samostatné domácnosti v podobě poskytování osobní výkonů zůstavitele).

Započtení daru na dědický podíl - z vůle zůstavitele

Občanský zákoník v ustanoveních § 1660 a § 1661 taxativně vypočítává případy, při kterých dochází ze zákona k započtení na povinný díl nepominutelného dědice. S ohledem na ustanovení § 1662 OZ[6] je třeba v předcházející větě uvedenou právní úpravu vztáhnout i na situaci zápočtu na dědický podíl, neboť dle zmíněného ustanovení § 1662 OZ se na dědický podíl započítávají všechna plnění, která se započítávají na povinný díl. Jedním z nich je pak rovněž dar poskytnutý zůstavitelem za života kolací dotčenému dědici.

V návaznosti na výše uvedené a s přihlédnutím k zaměření tohoto článku je relevantním zejména ustanovení § 1660 odst. 2 OZ, z něhož – přizpůsobíme-li jeho dikci výše uvedenému vztahu mezi ustanoveními § 1662 a § 1660 až 1661 OZ[7] – vyplývá, že na dědický podíl se započte i to, co dědic od zůstavitele bezplatně obdržel v posledních třech (3) letech před smrtí zůstavitele, ledaže zůstavitel výslovně přikáže, aby se započtení provedlo za dobu delší, přičemž uplatní-li se právo reprezentace, započte se i to, co od zůstavitele obdržel bezplatně dědicův předek. Nepřihlíží se ovšem k obvyklým darováním (př. dary k narozeninám, jmeninám, Vánocům, rodinným výročím).

Splnění výše uvedené podmínky ovšem ještě nezakládá oprávnění k provedení započtení ze strany soudu, neboť ustanovení § 1663 OZ[8] za tímto účelem předpokládá zůstavitelem v tomto duchu učiněný příkaz, a to ve formě předepsané pro pořízení závěti. Jinými slovy, zákon při posloupnosti dědiců dle pořízení pro případ smrti nebo při zákonné dědické posloupnosti zásadně vyžaduje k provedení započtení daru na dědický podíl, aby toto zůstavitel přikázal za svého života formalizovaným projevem vůle, což reflektuje základní zásadu autonomie vůle osob soukromého práva, která v oblasti právní úpravy dědického práva nachází své konkrétní vyjádření v testovací svobodě zůstavitele.

Započtení daru na dědický podíl - nezávisle na vůli zůstavitele

Podmínka příkazu zůstavitele k započtení na dědický podíl nicméně neplatí bezvýhradně, neboť z

ustanovení § 1664 OZ[9] vyplývá, že soud může provést započtení na dědický podíl, přestože to zůstavitel nepřikázal, pokud by byl jinak nepominutelný dědic neodůvodněně znevýhodněn, přičemž k obvyklým darováním se nepřihlíží.

Toto ustanovení prolamuje jednu ze základních zásad dědického práva sledující vůli zůstavitele ve prospěch principu familiarizace, neboť soud provede, je-li naplněn základní předpoklad neodůvodněného znevýhodnění nepominutelného dědice, započtení na dědický podíl, přestože to zůstavitel nepřikázal. Soud tak učiní zpravidla na návrh učiněný ze strany onoho znevýhodněného nepominutelného dědice v řízení o pozůstalosti[10], nicméně s přihlédnutím k dikci ust. § 1664 OZ nelze vyloučit možnost soudu započtení provést i bez takového návrhu. Logickým argumentem a contrario lze však z výše uvedeného dovodit, že zůstavitel může nepominutelného dědice znevýhodnit odůvodněně, aniž by to zakládalo důvod pro aplikaci institutu započtení na dědický podíl.

Vzhledem ke skutečnosti, že slovní spojení „neodůvodněně znevýhodnění“ zákon nikterak blíže nevymezuje, bude posouzení, zda došlo k naplnění této podmínky, záviset vždy v každém konkrétním případě na úvaze soudu. Nicméně soud by se měl při svých úvahách držet ustálené rozhodovací praxe, z níž vyplývá povinnost přihlížet v této otázce zejména k důvodům, které zůstavitele vedly k tomu, že dědici ze zákona nebo z pořízení pro případ smrti poskytl bezplatné plnění způsobilé započtení, k okolnostem, jež poskytnutí bezplatného plnění podmiňovaly či provázely, k míře znevýhodnění a v neposlední řadě také k chování nepominutelného dědice k zůstaviteli za jeho života (srov. rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ze dne 26.2.2009, sp.zn. 21 Cdo 4159/2007).

Postup při výpočtu dědického podílu ovlivněného zápočtem

Pokud jde o samotný způsob výpočtu dědického podílu dotčeného institutem kolace, vychází se z početní operace spočívající v tom, že kolační podstatu rovnající se součtu čisté hodnoty zůstavitelovy pozůstalosti a hodnoty všeho, co je předmětem započtení, vydělíme počtem dědiců, čímž dostaneme výši dědického podílu, který by náležel každému z nich za předpokladu, že by nedošlo k odevzdání daru jednomu z dědiců za života zůstavitele, nýbrž ten by zůstal součástí pozůstalostního majetku. Následně se pak od takto získaného dědického podílu odečte ve vztahu k příslušnému dědici započítávaná hodnota. Bude-li výsledek této početní operace kladný, dědic má právo, aby z pozůstalosti nabyl majetek odpovídající uvedené kladné částce, bude-li záporný, dědic nezdědí nic, neboť jeho dědický podíl byl již zcela vyčerpán započítávaným plněním, nicméně současně nebude mít povinnost do pozůstalosti ničeho navracet, a to ani hodnotu poskytnutého plnění.

Pro lepší představu si do výše uvedené početní operace dosadíme konkrétní čísla a způsob výpočtu si demonstrováme na jednoduchém modelovém příkladu. Zůstavitel byl vdovec a měl 2 zletilé děti - syna a dceru, přičemž nezanechal pořízení pro případ smrti. Čistá hodnota zůstavitelovy pozůstalosti činí 350.000,- Kč (300.000,- Kč na běžném účtu zůstavitele + 50.000,- Kč hodnota zůstavitelova osobního automobilu). Dceři daroval za života částku ve výši 400.000,- Kč za účelem koupě bytu (úleva v nákladech spojených se založením samostatné domácnosti). Připustíme-li splnění podmínek pro uplatnění ust. § 1664 OZ, tedy že zápočet bude proveden z důvodu absence relevantního příkazu zůstavitele ze strany soudu, bude se předmětný dar započítávat na dědický podíl dcery zůstavitele a výsledek výpočtu bude vypadat následovně.

K částce odpovídající čisté hodnotě zůstavitelovy pozůstalosti se připočte hodnota všeho, co se započítává, čímž získáme tzv. kolační podstatu, která v našem případě bude činit částku odpovídající výši 750.000,- Kč (pozůstalostní majetek + dar dceři za života zůstavitele). Kolační podstatu vydělíme počtem dědiců a získáme částku představující výši dědického podílu za situace, pokud by nebyl dar poskytnut a zůstal součástí majetku zůstavitele. Od této částky (375.000,- Kč) odečteme u

dcery částku odpovídající daru, tedy 400.000,- Kč, čímž se dostaneme do záporných čísel, a proto můžeme konstatovat, že dcera nebude mít právo na podíl z pozůstalosti, nicméně nebude ani povinna doplácet bratrovi rozdíl odpovídající částce 25.000,- Kč. Jinými slovy dcera z pozůstalosti neobdrží nic, aniž by však byla povinna něco vracet či doplácet, a syn obdrží celý pozůstalostní majetek, jehož hodnota odpovídá částce 350.000,- Kč.

Závěr

Závěrem lze uvést, že zakotvení institutu započtení na dědický podíl v právní úpravě dědického práva má své věcné opodstatnění, neboť se jím sleduje eliminace majetkové disproporce rezultující z jednání zůstavitele učiněných za jeho života, přičemž v podobě upravené v ust. § 1663 a § 1664 OZ je důkazem možnosti koexistence dvou základních zásad objektivního dědického práva akcentujících vzájemně protichůdné cíle, a to principu individualizace vyjádřeného požadavkem formalizovaného příkazu zůstavitele k provedení započtení na dědický podíl dle ust. § 1663 OZ a principu familiarizace, jehož projekci lze nalézt v možnosti soudu aplikovat institut kolace i přes absenci relevantního příkazu zůstavitele v případě neodůvodněného znevýhodnění nepominutelného dědice ve smyslu ust. § 1664 OZ.

„Koneckonců úprava v § 2072 ObčZ nijak nesouvisí s ochranou práv nepominutelných dědiců, nýbrž se zde upravuje právo dárce za určitých předpokladů odvolat dar (odstoupit od darovací smlouvy) pro nevděk obdarovaného. Důvodová zpráva však z citovaného ustanovení dovozuje možnost odvolání daru pro zkrácení povinného dílu v případě, že pozůstalost pro vyrovnání povinného dílu nebude stačit.⁶⁴ Co uvádí důvodová zpráva, ale vůbec nevyplývá z textu zákona. Při finálních úpravách důvodové zprávy se patrně přehlédla skutečnost, že dar lze odvolat pouze pro nouzi (§ 2068–2071 ObčZ) nebo pro nevděk (§ 2072–2075 ObčZ) a že nelze odvolat dar pro zkrácení povinného dílu, jako tomu bylo dříve podle § 951 OZO. Stejně tak i to, že právo odvolat dar (pro nevděk) za určitých předpokladů (§ 2074 ObčZ) přechází na dárce dědice, neodůvodňuje závěr z důvodové zprávy. Můžeme se tedy pouze domnívat, že prapůvodně tu byla snaha převzít dřívější § 951 OZO, nicméně k tomu nedošlo a v § 1658 ObčZ zůstal odkaz na § 2072, který je nyní nepoužitelný.“

Ustanovení § 1660 odst. 2 OZ: „Na povinný díl se započte i to, co nepominutelný dědic od zůstavitele bezplatně obdržel v posledních třech letech před jeho smrtí, ledaže zůstavitel přikáže, aby se započtení provedlo za delší dobu; potomku se kromě toho započte i to, co od zůstavitele bezplatně obdržel dědicův předek. Při započtení se však nepřihlíží k obvyklým darováním.“ V návaznosti na posledně citovaný odstavec ust. § 1660 OZ je třeba uvést, že slovní spojení „bezplatně obdržel“ musíme vykládat s ohledem na smysl institutu započtení tak, že dané ustanovení dopadá rovněž situace, kdy je realizace úplatného převodu pouze simulovaným právním jednáním zastírajícím jeho skutečnou povahu – negotium mixtum cum donatione (srov. rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ze dne 24.4.2015, sp.zn. 21 Cdo 2860/2013).

Ustanovení § 1661 odst. 1 OZ: „Na povinný díl potomka se započte to, co mu zůstavitel dal za svého života na úlevu v nákladech spojených se založením samostatné domácnosti, se založením manželského či obdobného soužití nebo s nástupem povolání či se započtením podnikání; na povinný díl se započte i to, co zůstavitel použil na úhradu dluhů zletilého potomka. Stalo-li se tak dříve než v posledních třech letech před zůstavitelovou smrtí, provede se započtení, pokud zůstavitel neprojeví opačnou vůli.“

Ustanovení § 1661 odst. 2 OZ: „Potomkovi, který vstupuje na místo svého předka, se započte na povinný díl i to, co takto dostali od zůstavitele jeho rodiče, na jejichž místo vstupuje.“

JUDr. David Řezníček, Ph.D., LL.M.

František Ohrazda

[Řezníček & Co. s.r.o., advokátní kancelář](#)

U Černé věže 66/3
370 01 České Budějovice

Tel.: +420 386 323 247

Fax: +420 383 839 361

e-mail: recepce@reznicek.cz

[1] Fiala, R., Drápal, L. a kol.: Občanský zákoník IV. Dědické právo (§ 1475-1720). Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2015, 648 s., S. 443.

[2] Srov. ust. § 1654 odst. 1 věta první zákona č. [89/2012](#) Sb., občanský zákoník, v platném znění (dále jen „OZ“): „Nepominutelný dědic nemá právo na podíl z pozůstalosti, nýbrž jen na peněžní částku rovnající se hodnotě jeho povinného dílu.“ Vzhledem ke skutečnosti, že nepominutelný dědic nemá právo podílet se na pozůstalosti, kterou zůstavitel zanechal, nýbrž jen na peněžitou pohledávku proti dědicům (za určité situace přispívají k vyrovnání práva nepominutelného dědice rovněž odkazovníci – viz ust. § 1653 OZ) se někdy také ve vztahu k němu hovoří o tom, že z právního hlediska vůbec nejde o dědice, nýbrž toliko o věřitele, resp. zákonného odkazovníka (srov. ust. § 1477 OZ, z něhož plyne, že odkazem se odkazovníku zřizuje pohledávka na vydání určité věci, popřípadě jedné či několika věcí určitého druhu, nebo na zřízení určitého práva, přičemž odkazovník není dědicem).

[3] Fiala, R., Drápal, L. a kol.: Občanský zákoník IV. Dědické právo (§ 1475-1720). Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2015, 648 s., S. 443:

[4] Srov. závěry, k nimž dospěl Nejvyšší soud ČSSR ve svém rozhodnutí ze dne 28.2.1969, sp.zn. 4 Cz 121/68.

[5] Viz odůvodnění rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ze dne 13.3.2015, sp.zn. 21 Cdo 1939/2013: „Cílem je odstranit, resp. snížit majetkové disproporce mezi dědici, pokud mají svůj původ v majetkových zdrojích plynoucích od zůstavitele. Účelem institutu započtení je tedy dosažení alespoň přibližného či částečného srovnání (vypořádání) hodnoty majetku nabytého jednotlivými dědici jak dědictvím, tak bezplatným převodem za života zůstavitele.“

[6] Ustanovení § 1662 OZ: „Dědické podíly se vypočtou stejně jako povinný díl.“

[7] Ustanovení § 1660 odst. 1 OZ: „Na povinný díl se započte vše, co nepominutelný dědic z pozůstalosti skutečně nabyl odkazem nebo jiným zůstavitelovým opatřením.“

[8] Ustanovení § 1663 OZ: „Při posloupnosti dědiců podle pořízení pro případ smrti nebo při zákonné dědické posloupnosti se započtení na dědický podíl provede, jen přikázal-li to zůstavitel projevem vůle učiněným ve formě předepsané pro pořízení závěti.“

[9] Ustanovení § 1664 OZ: „Soud může provést započtení na dědický podíl, i když to zůstavitel

nepřikázal, byl-li by jinak nepominutelný dědic neodůvodněně znevýhodněn; k obvyklým darováním se však nepřihlíží.“

[10] Svoboda, J., Klička, O.: Dědické právo v praxi. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, 408 s., S. 42.

© EPRAVO.CZ - Sběrka zákonů, judikatura, právo | www.epravo.cz

Další články:

- [Postoupení pohledávky na výživné jako novinka právní úpravy účinné od 1. 1. 2026](#)
- [Jak zahájit provoz mezinárodní letecké linky do České republiky \(EU\): právní požadavky pro aerolinky ze třetích zemí](#)
- [Mimořádné vydržení a vývoj judikatury Nejvyššího soudu](#)
- [Preventivně-sankční funkce náhrady nemajetkové újmy za porušení osobnostních práv pohledem Ústavního soudu](#)
- [Odštěpný závod zahraniční společnosti optikou NIS2: Jak správně určit velikost podniku?](#)
- [Zápis ochranné známky bez komplikací. Klíčem k úspěchu je kvalitní předběžná rešerše](#)
- [Zneužití práva na přístup podle GDPR](#)
- [Byznys a paragrafy, díl 31. - létající pořizovatel ve světle nového stavebního zákona](#)
- [Právní povaha sítě elektronických komunikací - režim náhrady škody](#)
- [Náhrada ušlého nájemného při předčasném ukončení nájemní smlouvy na nebytové prostory](#)
- [Jak fungují plánovací smlouvy v reálných situacích \(2. díl\)](#)